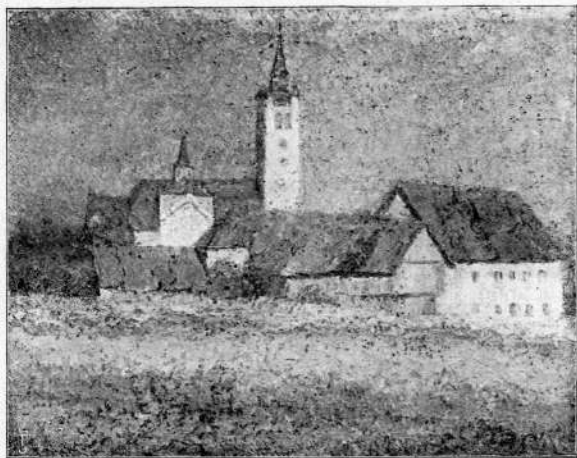

PROSVETNI DEL

IVAN GROHAR: STARA LOKA.

IVAN GROHAR.

F. MESESNEL.

Naše meščansko slikarstvo XIX. stoletja je vsebovalo vkljub romantični barvi precej realističnih prvin, ki se pa začudo niso razvile. Portreti naših dobrih mojstrov so še pozno v drugi polovici stoletja enaki, kot pred marčno revolucijo; v tej panogi se sveži razvojni tok ni obnavljal in tako postane slikarstvo meščanski poklic s solidnimi, preizkušenimi pravili udeleževanja. Pojav, ki se jasno loči od ostale slovenske slikarske produkcije, ostane edino cerkveno-nazarensko slikarstvo Janeza Wolfa, nekoliko zapoznelega idejnega sorodnika nemške šole, ki se pa razvija enako močno pod vplivom klasične šole benečanskih koloristov, kot pod linearnim puritanstvom nemško razumljene klasične linearnosti. V njegovem delu je zavest svobodne romantičnosti pogosto močnejša, kot v delu severnih tovarišev. Iz Wolfove šole, ki je vsa temeljila v tradicijah svetovne umetnosti, je izšlo novejšo slovensko slikarstvo, zgrajeno v zvezi s preteklostjo in močno usmerjeno v nov razvojni cilj. Brata Šubica sta si koncem življenja osvojila realizem, a ga nista mogla več voditi do zmage. Ažbè pa se je omejil na vzgojo učencev in tovarišev, ki so ustvarili moderno slikarstvo, ga uveljavili in mu dali razvojno moč.

V Sloveniji je po Wolfovi smrti (1884) malo slikarjev; pečajo se več ali manj rokodelsko s cerkvenimi deli, priložnostno s krajino ali s portretom, ki doživlja tedaj svojo najbednejšo dobo. Risarski učitelj je najvišja umetniška stopnja našega slikarja, tako je vse ustvarjanje brez moči ujeto v davno okostenele akademske predpise. Vendar čaka začeto delo prednikov svoje dovršitve. Mladi talenti gredo tedaj v tujino in v njihova pripravljena srca pade seme

svetovnega razvoja. V Monakovem, ki postane pravo moderno slikarsko središče, spoznajo Jakopič, Jama, Grohar, Sternén in drugi dela modernih mojstrov, ostavijo akademije, se vrnejo v domovino in poslušajo odslej le svojo lastno umetniško vest; neoviran razvoj lastne umetniške osebnosti, uveljavljanje novega pojmovanja jim je vrhovna naloga, vredna vsake žrtve in zasmeha. Z njihovim delom dobi moderni čas svoje umetniško lice, slovensko slikarstvo postane po dveh desetletjih zopet sodobno in ustvari z novo generacijo življenja polno umetniško razdobje.

Čas okoli novega stoletja je za Slovence prava umetniška pomlad. Mladi talenti začutijo zavest naroda, v njihovem pojmovanju in delu se zrcali osvobodjena ustvarjajoča sila, ki brez predsodkov pomete z ono bornostjo šolskih predsodkov, kar so je starejši še mogli rešiti v svojo mrtvo umetnost. Slikarji odkrijejo naravo, pogloblje se v njene misterije in jo upodablja svobodno, izluščeno iz mrtvih refleksij literarne navlake. Seveda se je način njihovega slikanja močno spremenil. Dela nastajajo neposredno v prirodi, oči vidijo le luč in zrak, iz katerega tko fina občutja in diferenciranosti. Tehnika se spremeni in vzbuja odpor pri pomanjkljivo izobraženih konservativcih. Polagoma je vsa javnost proti novotarjem, ki se združijo le z nekaterimi pesniki in kritičnimi duhovi, ki morejo dogajanje doumeti v njegovih globokih osnovah. Tako raste moderno slikarstvo brez resonance v inteligenci, takorekoč brez kulturnega miljeja v ponosno duševno aristokracijo, ki ne mara za mase in čaka, da bo prišel čas, ko bo čut za kvaliteto toliko zrasel, da bo mogel narod slediti pogumnim sanjam svojih umetnikov. V tem položaju se je samostojna doslednost v ustvarjanju naših umetnikov le močnejše utrdila, a silna izolacija jim je povzročila mnogo gorja in več, kot ga je mogel posamezen človek prenesti. Eno največjih tragedij, kar jih poznajo umetniške biografije, je doživel Ivan Grohar, poleg Jakopiča najdoslednejši slovenski impresijonist in eden naših največjih umetnikov. Njegovo življenje, ki je bilo do prezgodnje smrti v celoti posvečeno izključno umetnosti, je polno herojičnih potez in ostane posvečen memento za bodočo dobo narodovega malodušja in zaslepljenosti.

Ivan Grohar je bil kmetiški človek. Rojen 15. junija 1867 v gorah nad Železniki, je v Sorici obiskoval domačo ljudsko šolo in si moral potem sam služiti kruh kot pastir, hlapec in drvar. Živeč v elementarno lepi gorski krajini, je že zgodaj kazal talent za risanje, kar je soriškega župnika Karlina napotilo, da je mladeniča poslal v slikarsko delavnico M. Bradaške v Kranj. Po dvomesečnem učenju je odšel k cerkvenemu slikarju Milanესiju v Zagreb, od